

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 450

Polityka ekonomiczna



Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2016

Redakcja wydawnicza: Anna Grzybowska, Aleksandra Śliwka

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Barbara Cibis

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronach internetowych Wydawnictwa
www.pracenaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons

Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)



© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2016

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-617-6

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Lyubov Andrushko: Prognozowanie pozyskania drewna w Polsce na podstawie danych GUS / Roundwood production forecasting in Poland, on the basis of the data of the central statistical office.....	13
Tomasz Bernat: Przedsiębiorczość i oczekiwania większych zarobków a ryzyko podjęcia działalności / Entrepreneurship and higher earnings expectations vs. risk of business set up.....	25
Beata Bieńkowska: Spółdzielnie socjalne – szanse i bariery rozwoju przedsiębiorczości społecznej w Polsce / Social cooperatives – opportunities and threats for social entrepreneurship development in Poland.....	35
Wioletta Bieńkowska-Gołasa: Produkcja i wykorzystanie energii elektrycznej na Mazowszu z uwzględnieniem OZE / Production and use of electricity in Mazowsze with the consideration of renewable energy sources.....	46
Agnieszka Biernat-Jarka: Dzierżawa jako sposób zwiększenia powierzchni gospodarstw rolnych w województwie mazowieckim / Leasing as a method of farms' area increase in Mazowsze Voivodeship.....	56
Krystyna Bobińska: Miejsce kraju w rankingach wieloczynnikowych jako podstawa do identyfikacji nieuruchomionych rezerw rozwoju gospodarczego / The place of the country in the multifactoral ratings as a basis for identification of the hidden reserves for economic growth.....	68
Malgorzata Bogusz, Sabina Ostrowska: Wybrane problemy polityki społecznej i zdrowotnej wobec osób starszych na poziomie lokalnym – sztuka partycypacji / Chosen problems of social and health policy for seniors at local level – the capability of participation.....	82
Przemysław Borkowski: Problemy prowadzenia rachunku kosztów i korzyści w inwestycjach infrastrukturalnych / Challenges in optimising cost-benefit analysis in infrastructure projects.....	91
Barbara Chmielewska: Dysproporcje w jakości życia ludności wiejskiej i miejskiej a polityka ich zmniejszania / Disparities in quality of life of rural and urban population vs. policy of its reduction.....	103
Kazimierz Cyran: Postrzeganie marek własnych produktów żywnościowych a perspektywy ich rozwoju / The perception of private labels of food products vs. the prospects for their development.....	114
Sławomir Dybka: Skuteczność promocji w Internecie – perspektywa klienta / Effectiveness of the Internet promotion – customer perspective.....	125
Malgorzata Gasz: Priorytety rozwoju innowacyjności polskiej gospodarki / Priorities of Polish economy innovation development.....	138

Aleksandra Gąsior: Poziom rozwoju transportu jako determinanta procesu restrukturyzacji dużych przedsiębiorstw / The level of transport as a determinant of the process of large enterprises restructuring	150
Edyta Gąsiorowska-Mącznik: Przedsiębiorczość w strategiach gmin województwa świętokrzyskiego / Entrepreneurship in strategies of municipalities of Świętokrzyskie Voivodeship	161
Jarosław Górecki, Jadwiga Bizon-Górecka: Analiza zachowania inwestorów w odniesieniu do kryterium ceny za roboty budowlane / Behavior of investors and price for construction works.....	172
Artur Grabowski: Wolność prowadzenia działalności gospodarczej w obszarze sportu profesjonalnego / Freedom of business activity in the area of professional sport.....	182
Sylvia Guzdek: Kooperacja jako główna forma współpracy przedsiębiorstw w międzynarodowych sieciach biznesowych / Cooperation as the main form of cooperation in international networks of business	191
Marcin Halicki: The Foster-Hart measure as a tool for determining the set of risky portfolios that do not expose the investor to the bankruptcy / Miara Fostera-Harta jako narzędzie do wyznaczania zbioru ryzykownych portfeli, które nie narażają inwestora na bankructwo.....	205
Mateusz Halka: Wykonawcy robót budowlanych na rynku zamówień publicznych a ich kondycja ekonomiczno-finansowa / Construction contractors on the public procurement market vs. their economic and financial standing	217
Tomasz Holecki, Magdalena Syrkiewicz-Świtała, Agnieszka Bubel, Karolina Sobczyk: Finansowe konsekwencje realizacji dyrektywy transgranicznej w ochronie zdrowia / Financial consequences of the implementation of the cross-border healthcare directive	229
Żaklina Jabłońska: Marketing relacji i CSR jako narzędzia budowania przewagi konkurencyjnej przez franchyzodawców branży gastronomicznej w Polsce / Relationship marketing and CSR as tools for building of competitive advantage by franchisors of foodservice industry in Poland	241
Sławomir Jankiewicz: Wpływ bezpieczeństwa energetycznego na rozwój gospodarczy w Polsce / The impact of energy security to the economic development in Poland	251
Emilia Jankowska: Zróżnicowanie infrastruktury transportowej w kontekście polityki Unii Europejskiej / The diversity of transport infrastructure in the context of the EU policy	260
Bożena Karwat-Woźniak, Paweł Chmieliński: Przemiany w strukturze agrarnej polskiego rolnictwa i wpływ wybranych instrumentów WPR na te procesy / Changes in the agrarian structure of Polish agriculture and the impact of selected CAP measures on these processes	272

Ewa Koloszyz: Światowy rynek mleka – wybrane zagadnienia / World dairy market – selected issues	287
Agnieszka Komor: Wybrane uwarunkowania strukturalne decyzji lokalizacyjnych małych i średnich przedsiębiorstw / Chosen structural conditions of localization decisions concerning small and midium enterprises.....	298
Aleksandra Koźlak, Barbara Pawłowska: Współczesne wyzwania europejskiej polityki transportowej / Current challenges of European transport policy	311
Hanna Kruk, Anetta Waśniewska: Parki krajobrazowe i narodowe jako element rozwoju zrównoważonego na przykładzie gmin województwa wielkopolskiego / National and landscape parks as part of sustainable development. Case study: Wielkopolska Voivodeship communes	323
Anna Krzysztofek: Dyrektywa 2014/95/UE oraz wynikające z niej zmiany / Directive 2014/95/EU, and changes resulting from it	334
Władysława Łuczka: Ekologiczna gospodarka żywnościowa w województwie wielkopolskim w okresie integracji z Unią Europejską / Ecological food economy in Wielkopolska Voivodeship in the time of accession into the European Union	347
Aleksandra Majda: The analysis of succession strategy, success determinants in Polish family business – case study / Analiza determinant sukcesu strategii sukcesyjnej w polskich przedsiębiorstwach rodzinnych – studium przypadku.....	357
Janusz Majewski: Problem wyceny zapyłania jako usługi środowiskowej / The problem of the valuation of pollination as environment service	369
Arkadiusz Malkowski: Ruch graniczny jako czynnik rozwoju regionu przygranicznego na przykładzie pogranicza zachodniego Polski / Border traffic as a factor in the development of border regions on the example of the borderland of Western Poland.....	378
Grażyna Michalczuk, Agnieszka Zalewska-Bochenko: Platforma e-PUAP jako przykład elektroniczacji usług administracji publicznej dla ludności / e-PUAP as an example of electronic services of public administration for the citizens	390
Danuta Mierzwa, Małgorzata Krotowska: Czynniki ekonomiczno-społeczne integracji poziomej rolników – raport z badań / Economic and social factors of horizontal integration of farmers – study report	399
Karolina Olejniczak: Czynniki rozwoju obszarów funkcjonalnych w świetle badań empirycznych / Factors of functional areas development in the light of empirical research	410
Dorota Pasińska: Polski rynek drobiu po wstąpieniu do Unii Europejskiej / Polish poultry market after the accession to European Union	421
Ewa Polak, Waldemar Polak: Wskaźniki dotyczące zdrowia i opieki zdrowotnej jako mierniki jakości życia w Polsce na tle wybranych państw /	

Indices referring to health care as the measure of life quality in Poland in comparison to selected countries.....	433
Adriana Politaj: Zakłady aktywności zawodowej oraz zakłady pracy chronionej jako pracodawcy osób niepełnosprawnych w Polsce / Vocational development centres and sheltered workshops as employers of handicapped persons in Poland	446
Iwona Pomianek: Klasyfikacja gmin miejsko-wiejskich w Polsce według poziomu rozwoju społeczno-ekonomicznego / Classification of semi-urban communes in Poland by the level of socio-economic development	458
Zdzisław W. Puślecki: Current re-shaping of international business / Obecne zmiany kształtu biznesu międzynarodowego	471
Magdalena Ratalewska: Rozwój sektora kreatywnego gier komputerowych w Polsce / The development of the creative industries sector of computer games in Poland.....	491
Jarosław Ropęga: Czynniki niepowodzeń gospodarczych małych przedsiębiorstw w aspekcie nowego paradygmatu cywilizacyjnego / Failure factors of small enterprises in the context of new paradigm of civilization ...	501
Robert Rusielik: Wykorzystanie alternatywnych indeksów produktywności do pomiaru efektywności rolnictwa w Polsce / Alternative productivity indexes for measuring agricultural efficiency in Poland.....	514
Izabela Serocka: Znaczenie czynników lokalizacji przedsiębiorstw a aktywność władz lokalnych gmin województwa warmińsko-mazurskiego / The importance of business location factors vs. the activity of Warmia and Mazury Voivodeship local authorities.....	524
Katarzyna Smędzik-Ambroży, Joanna Strońska-Ziemiann: Rozwój lokalny na obszarach wiejskich o zróżnicowanym rolnictwie (przypadek podregionu pilskiego na tle sytuacji w Wielkopolsce) / Local development in rural areas with diversified agriculture (the case of pilski subregion on the background of the situation in Wielkopolska).....	538
Karolina Sobczyk, Tomasz Holecki, Joanna Woźniak-Holecka, Michał Wróblewski: Wykorzystanie środków publicznych w walce z wykluczeniem cyfrowym na poziomie samorządowym / Public funds use against digital exclusion at the level of self-government	550
Michał Świtłyk: Efektywność techniczna gospodarstw mlecznych w Polsce w latach 2009-2011 / Technical efficiency of dairy farms in Poland in 2009-2011.....	561
Dariusz Tłoczyński: Konkurencja pomiędzy przewoźnikami Ryanair i Wizz Air jako element rozwoju polskiego rynku usług transportu lotniczego / Competition between Ryanair and Wizz Air as an element of development of Polish air transport market	570

Weronika Toszewska-Czerniej: Productivity of service delivery process as a factor affecting the level of differentiation / Produktywność procesu usługowego jako czynnik kształtujący poziom zróżnicowania	584
Roman Tylżanowski: Stymulatory procesów transferu technologii w przedsiębiorstwach przemysłowych wysokiej techniki w Polsce / Stimulators of technology transfer processes in high-tech manufacturing sector in Poland	594
Małgorzata Wachowska: Czas pozyskiwania cudzych idei przez przemysł. Doświadczenia Polski / Adoption time of others' ideas by industry. Experience of Poland	606
Agnieszka Werenowska: Kierunki zmian na rynku niskokosztowych linii lotniczych / Directions of changes in the market of low-cost airlines.....	616
Barbara Wieliczko: Wspólna Polityka Rolna a zarządzanie ryzykiem w rolnictwie / Common agricultural policy vs. risk management in agriculture	626
Artur Wilczyński: Progi rentowności w gospodarstwach mlecznych w latach 2013-2020 / Break-even point analysis for dairy farms in 2013-2020	633
Jarosław Wołkonowski: Handel zagraniczny Litwy w latach 2012-2015 a sankcje gospodarcze przeciw Rosji / Lithuanian foreign trade in the years 2012-2015 vs. economic sanctions against Russia	644
Arkadiusz Zalewski: Uwarunkowania regionalnego zróżnicowania poziomu nawożenia mineralnego w Polsce / Determinants of regional differences of level of mineral fertilization in Poland.....	658
Anna Zielińska-Chmielewska, Mirosław Walawski: The use of futures rapeseed contracts exemplified by a trading company in Poland / Zastosowanie kontraktów <i>futures</i> na rzepak przez przedsiębiorstwa handlowe w Polsce	669

Wstęp

Z wielką przyjemnością oddajemy w Państwa ręce publikację pt. *Polityka ekonomiczna*, wydaną w ramach Prac Naukowych Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Opracowanie składa się z 58 artykułów (w tym 5 w języku angielskim), w których Autorzy prezentują wyniki badań dotyczących zagadnień związanych z funkcjonowaniem współczesnych systemów gospodarczych w zakresie polityki gospodarczej. Tematyka podjęta w artykułach jest stosunkowo szeroka – mieści się w czterech obszarach problemowych. Pierwszy przedstawia rozważania związane z polityką innowacyjną, wolnością prowadzenia działalności gospodarczej oraz formami współpracy przedsiębiorstw. Drugi obszar dotyczy polityki transportowej, w tym infrastruktury i konkurencji. Trzeci obejmuje opracowania z zakresu polityki społecznej i zdrowotnej państwa – na poziomie zarówno krajowym, jak i lokalnym. Czwartą grupę stanowią artykuły dotyczące rolnictwa, w tym szczególnie wspólnej polityki rolnej i przemian w strukturze agrarnej.

Publikacja przeznaczona jest dla pracowników naukowych szkół wyższych, specjalistów zajmujących się w praktyce problematyką ekonomiczną, studentów studiów ekonomicznych oraz słuchaczy studiów podyplomowych i doktoranckich.

Artykuły składające się na niniejszy zbiór były recenzowane przez samodzielnych pracowników naukowych uniwersytetów, w większości kierowników katedr polityki ekonomicznej. W tym miejscu chcielibyśmy serdecznie podziękować za wnikliwe i rzetelne recenzje, często inspirujące do dalszych badań. Oddając powyższą publikację do rąk naszych Czytelników, wyrażamy nadzieję, że ze względu na jej wszechstronny charakter spotka się ona z zainteresowaniem i przyczyni do rozpoczęcia inspirujących dyskusji naukowych.

Jerzy Sokołowski, Grażyna Węgrzyn

Danuta Mierzwa

Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych im. gen. Tadeusza Kościuszki we Wrocławiu
e-mail: danutamierzwa@wp.pl

Małgorzata Krotowska

Szkoły Europejskie we Wrocławiu
e-mail: milejow@interia.pl

CZYNNIKI EKONOMICZNO-SPOŁECZNE INTEGRACJI POZIOMEJ ROLNIKÓW – RAPORT Z BADAŃ

ECONOMIC AND SOCIAL FACTORS OF HORIZONTAL INTEGRATION OF FARMERS – STUDY REPORT

DOI: 10.15611/pn.2016.450.35

JEL Classification: Q, Q13.0

Streszczenie: Przykłady wielu krajów Europy i świata wskazują, że dobrym sposobem na poprawę przewagi rynkowej są procesy integracyjne. W Polsce integracja pozioma typu funkcjonalnego odzwierciedlona w Grupach Producentów Rolnych charakteryzuje się małą skalą i niskim tempem. Dotyczy to zwłaszcza procesu tworzenia i działania Grup Producentów Rolnych z udziałem podmiotów gospodarczych, takich jak na przykład rolnicze spółdzielnie produkcyjne. Autorki artykułu podjęły próbę rozpoznania czynników zarówno sprzyjających tym procesom, jak i je hamujących. W tym celu opracowano specjalną ankietę, którą skierowano do kadry zarządzającej. Badania wykazały, że czynnikami najbardziej motywującymi są korzyści o charakterze ekonomicznym (silniejsza pozycja rynkowa, korzystniejsze kontrakty), natomiast do czynników hamujących należy indywidualizm oraz obawy związane z powstawaniem wewnątrz grupy pewnych układów.

Słowa kluczowe: spółdzielnia, grupa producentów rolnych, integracja pozioma, obszary wiejskie.

Summary: Numerous examples from the European countries, as well as from other countries all over the world, indicate that a good way of the improvement of competitive advantage are integration processes. In Poland, horizontal integration of the functional type, reflected in groups of agricultural producers characterizes both a small scale and a slow pace of development. This applies especially to the process of formation and working of the mentioned groups with the participation of business entities (cooperatives). The authors of the article attempted to recognize both favourable and inhibitory factors regarding these processes. The research proved that the most motivating factor are economic benefits (higher

market rating, more advantageous contracts). The inhibitory factors include individualism and concerns about certain relations inside particular groups.

Keywords: cooperative, group of agricultural producers, horizontal integration, rural areas.

1. Wstęp

Przeobrażenia na obszarach wiejskich – szczególnie po przystąpieniu Polski do UE – istotnie wpłynęły na sposób działania producentów rolnych. Wyzwoliły aktywność rozwojową gospodarstw oraz stały się zarzewiem różnorodnych przekształceń organizacyjnych. Pozycja przetargowa czy konkurencyjna polskich rolników jest ciągle relatywnie słaba. Można sądzić, że wynika to z niewielkiego dotychczasowego poziomu ich współpracy. Proces ten charakteryzuje się małą dynamiką i niezadowalającym tempem w porównaniu z krajami UE.

Wśród różnorodnych form własności (gospodarstwa indywidualne, państwowe, spółki prywatne, samorządowe itp.) w polskim rolnictwie występują rolnicze gospodarstwa spółdzielcze odzwierciedlające grupową formę gospodarowania. Stanowią one część sektora spółdzielczego negatywnie doświadczonego już od początku transformacji ustrojowej w Polsce, szczególnie przez zmiany w ustawodawstwie generującym wiele problemów o charakterze finansowym, kadrowym czy organizacyjnym. W ciągu ostatnich dwudziestu lat ich liczba zmniejszyła się trzykrotnie [Krotowska, Mierzwa 2015].

Przykłady wielu krajów Europy i świata wskazują, że dobrym sposobem na poprawę przewagi rynkowej są procesy integracyjne. Polegają one na skupieniu pod jednym kierownictwem całości lub fragmentów działań gospodarczych, które dotychczas były rozproszone. W Polsce integracja pozioma typu funkcjonalnego odzwierciedlona w GPR jest stosunkowo młodym zagadnieniem. Dotyczy to zwłaszcza procesu tworzenia i działania GPR z udziałem rolniczych spółdzielni produkcyjnych (RSP). Model tych spółdzielni odbiega swoim charakterem od tych występujących w Europie. RSP reprezentują model występujący w krajach postkomunistycznych oraz we wschodnich landach w Niemczech. Utrudniona więc staje się bezpośrednia implementacja wzorców zachodnich, które mogłyby przyczynić się do spowolnienia procesu likwidacji tych podmiotów. Jednym ze sposobów zahamowania likwidacji tych podmiotów może być przejście RSP na wyższy stopień współpracy, rozumiany jako współpraca w ramach GPR. Te formy integracji dają możliwość skorzystania ze środków finansowych UE przeznaczonych na ten cel. Autorki artykułu przeprowadziły badania empiryczne, których celem było ustalenie czynników zarówno sprzyjających tym procesom, jak i hamujących. Tym samym przedstawione wyniki badań uzupełniły występującą lukę informacyjną dotyczącą tego sektora gospodarki narodowej. Według danych KRS na taką formę integracji zdecydowało się ok. 50 RSP. Choć liczba ta nie jest zadowalająca, to jednak zaobserwowana tendencja wzrostowa jest dobrą prognozą na przyszłość.

2. Cel i metodyka badań

Głównym celem badań było ustalenie motywów, jakimi kierowała się kadra kierownicza rolniczych spółdzielni produkcyjnych, przystępując lub nie przystępując do GPR. Obserwacją badawczą objęto 30 funkcjonujących Rsp zlokalizowanych na terenie województwa opolskiego, z czego 15 spółdzielni było zrzeszonych w GPR (Z), a pozostałe 15 było niezrzeszonych (N). Dobór województwa był celowy ponieważ funkcjonuje tam najwięcej rolniczych spółdzielni (72 spółdzielnie) z długoletnim doświadczeniem. Czynniki stymulujące i hamujące powstawanie nowych GPR od 2004 roku rozpoznano za pomocą specjalnie opracowanego kwestionariusza wywiadu skierowanego do kadry zarządzającej. Pytania zawarte w kwestionariuszu były głównie pytaniami alternatywnymi ze szczególnym uwzględnieniem pytań – skali. Ten rodzaj pytań umożliwił określenie natężenia przekonań ankietowanych. Skala pytań była jednobiegunowa o wartości od 0 do 5, przy czym zero oznaczało zupełny brak przekonania, natomiast 5 całkowite poparcie. Badania prowadzono w 2015 roku. Wyniki zaprezentowano w formie graficznej.

3. Rezultaty badań

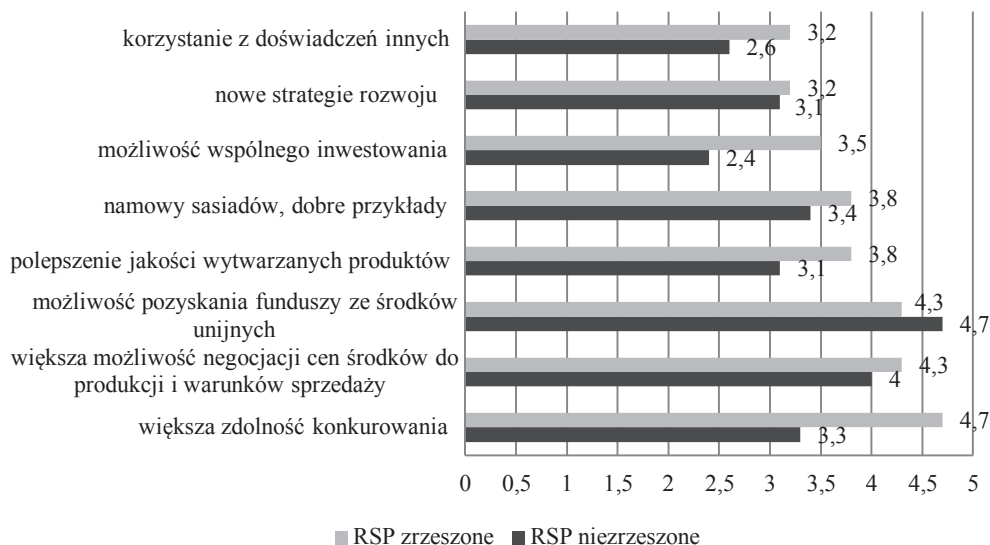
3.1. Przesłanki tworzenia grup producentów rolnych

A. Osmęcki [2004] jako warunek procesu organizowania się producentów rolnych podaje rentę integracyjną definiowaną jako sumę korzyści osiągniętych dzięki współpracy w ramach GPR. Podkreśla to także literatura polska i zagraniczna, a najczęściej wymienianymi profitami jest uzyskanie korzystniejszych warunków transakcji kupna-sprzedaży, jak również możliwość wspólnego inwestowania.

Wszyscy prezesi (15 z grupy N i 15 z grupy Z) byli przekonani co do istnienia renty integracyjnej, o czym świadczyło 100% wypowiedzi co do słuszności powstawania GPR. Dwie badane grupy różnicowała wartość wskazań, co prezentuje rys. 1. Prezesi reprezentujący RSP zrzeszone korzyści wynikające z procesu integracji poziomej oceniali wyżej niż respondenci reprezentujący drugą grupę badanych. Wyjątek stanowiła tylko pozycja wskazująca na fundusze unijne jako bodziec tworzenia GPR, gdzie średnia ranga głosów oddanych przez przedstawicieli RSP niezrzeszonych wynosiła 4,7 (RSP zrzeszone 4,3).

Prezesi RSP zrzeszonych najwyższej ocenili większą zdolność konkurowania na rynku (4,7). Duże partie jednolitego jakościowo towaru oferowane na sprzedaż to nie tylko szansa wyeliminowania znacznego udziału pośredników w kanałach dystrybucji, ale także większa możliwość negocjacji zarówno cen na środki do produkcji, jak i warunków zbytu produktu lub grupy produktów, dla której GPR powstała. Szansa na uzyskanie przez zrzeszonych producentów preferencyjnych cen uzyskała rangę wskazań na poziomie 4,3. Istotnym motywem tworzenia GPR były także: dobre przykłady tego typu działań, namowy sąsiadów (3,8), poprawa jakości produk-

tów (3,8), możliwość wspólnego inwestowania (3,5) poprzez ułatwienie pozyskania funduszy na ten cel w postaci wsparcia finansowego w ramach działania 142 PROW 2007-2013 czy linii kredytowej nGP, która przyczyniła się także do realizacji nowych strategii rozwojowych (3,2). Respondenci podkreślali także znaczenie wymiany doświadczeń pomiędzy członkami GPR czy chociażby efektywniejsze planowanie działań związanych z produkcją i jej dostosowywaniem do potrzeb rynku (3,2).



Rys. 1. Przesłanki tworzenia grup producentów rolnych (średnia wartość wskazań w skali od 0 do 5)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Jak już wspomniano, prezesi RSP niezrzeszonych przyznawali niższe oceny czynnikom mającym pozytywny wpływ na proces organizowania się producentów rolnych. Wśród najwyższej ocenianych znalazła się możliwość uzyskania preferencyjnych cen środków do produkcji oraz warunków sprzedaży (4,0), a także większa zdolność konkurowania na rynku dzięki oferowaniu jednolitego jakościowo towaru w dużych ilościach (3,3). Przesłanką będącą zachętą dla potencjalnych członków było ponadto eskalowanie pozytywnych przykładów „innych, którym się udało” (3,8), możliwość poprawy jakości produktów wytworzonych w spółdzielniach (3,1), realizacja nowych strategii działania (3,1), a także możliwość podejmowania wspólnych inwestycji, niemożliwych do zrealizowania w pojedynkę (2,4). Respondenci z grupy zarówno N, jak i Z zdecydowanie wyżej notowali korzyści wynikające z integracji o charakterze ekonomicznym.

3.2. Korzyści z integracji i obszary współpracy w GPR

Decyzja o wspólnej działalności została poparta wizją korzyści, jakie niesie ze sobą współpraca polegająca m.in. na realizacji celów zapisanych w Ustawie z dnia 15 września 2000 r. o grupach producentów rolnych i ich związkach. Artykuł 2 powyższej ustawy definiuje następująco cele wspólnej działalności:

- dostosowanie produkcji rolnej do warunków rynkowych,
- poprawa efektywności gospodarowania,
- planowanie produkcji ze szczególnym uwzględnieniem jej ilości i jakości,
- koncentracja podaży oraz organizowanie sprzedaży produktów rolnych,
- ochrona środowiska naturalnego [Ustawa z dnia 15 września 2000 r., nr 88, poz. 983, ze zm.].

Intencją organów prawodawczych było uzyskanie pozytywnych efektów z procesu integracji w ramach GPR.

Aby rozpoznać wpływ integracji na realizację celów zapisanych w ustawie, poproszono kadrę zarządzającą badanych podmiotów o wskazanie, czy działanie w grupie przyczynia się do np. do ochrony środowiska. Najwięcej odpowiedzi twierdzących uzyskała odpowiedź: przynależność do grupy pomogła zorganizować sprzedaż produktów (rys. 2). W najmniejszym stopniu działalność w grupie wpłynęła na poprawę poziomu ochrony środowiska (27% wskazań na tak).

Analizując powyższe odpowiedzi, można stwierdzić, że integracja w nieznanym stopniu wypełniła cele zawarte w ustawie.



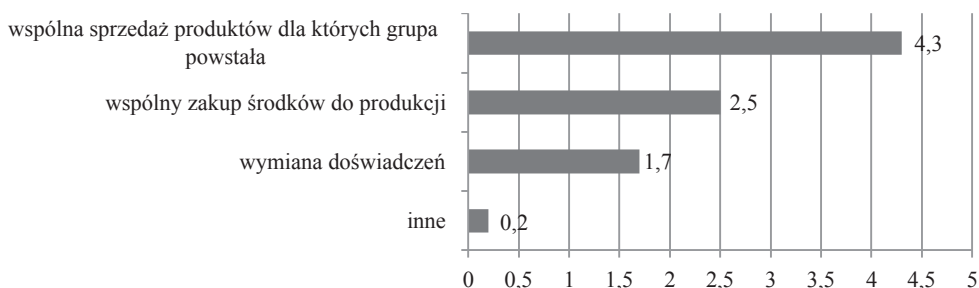
Rys. 2. Wpływ integracji na działalność zrzeszonych RSP (% wskazań twierdzących)

Źródło: opracowanie własne.

Wszystkie badane RSP były członkami GPR posiadających spółdzielczą formę prawną. W związku z tym respondenci zapytani zostali o zasadność wyboru formy prawnej. Największa średnia ranga wskazań dotyczyła realizacji zasady „jeden członek – jeden głos” (4,1) oraz maksymalizacji dochodów członków spółdzielni (3,6). Ponadto spółdzielcy, wybierając tę formę prawną, kierowali się znajomością przepisów prawa i specyfiką działania (po 3,1) oraz możliwością realizacji celów innych niż ekonomiczne oraz ograniczeniem odpowiedzialności finansowej do wysokości wniesionych udziałów (obie odpowiedzi po 2,4).

3.3. Obszary współpracy RSP w GPR

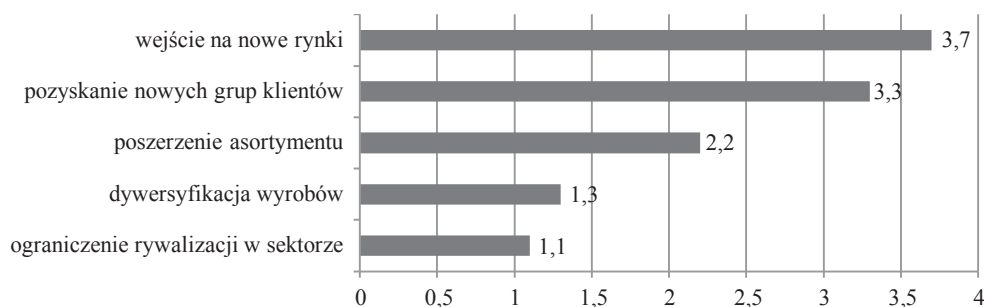
Jak wynika z przeprowadzonych badań, GPR funkcjonują w celu wspólnej sprzedaży produktów, dla których grupa powstała (rys. 3). Ranga wskazań dla tej odpowiedzi była najwyższa i wynosiła 4,3. Wynik ten wskazuje, iż nie cała produkcja produktu, dla którego grupa powstała, jest sprzedawana za pośrednictwem grupy. Zachowanie takie ogranicza stopień wykorzystania efektu skali. Ponadto, na podstawie analizy dokumentów księgowych, zaobserwowano, iż badane grupy nie mają jednego odbiorcy swojego produktu, co skutkuje dzieleniem produkcji na mniejsze partie, ograniczając tym samym możliwości uzyskania korzystniejszych cen wynikających z efektu skali. Członkowie badanych GPR współpracują także w obszarze organizowania wspólnego zakupu środków do produkcji (nawozów, środków ochrony roślin i nasion). Odpowiedź ta uzyskała rangę wskazań na poziomie zaledwie 2,5. Wynik powodowany był dużym indywidualizmem członków GPR. Niezadowolający stopień współpracy w tym zakresie ograniczył możliwość zmniejszenia kosztów jednostkowych. Badane RSP zrzeszone w GPR współpracowały także w zakresie wymiany doświadczeń i informacji – nie tylko tych o charakterze rynkowym, ale także technologicznym. Skutkowało to m.in. trafniejszym doбором asortymentu do produkcji. Współpraca w tym obszarze to zaledwie ranga na poziomie 1,7, niżej wycenione zostało przez respondentów tylko podnoszenie kwalifikacji poprzez cykl szkoleń bądź wyjazdy studyjne.



Rys. 3. Obszary współpracy RSP w GPR (średnia ranga wskazań)

Źródło: opracowanie własne.

Współpraca między członkami badanych grup, mimo że istnieje, to jednak nie jest w pełni wykorzystywana, co zauważają także sami zainteresowani. Respondenci możliwości poprawy zaistniałej sytuacji w większości upatrywali w pozyskaniu nowych rynków zbytu, a nie w zmianie prawa regulującego funkcjonowanie GPR czy też w zmianie warunków finansowania w ramach PROW. W ich opinii szanse daje też pozyskanie nowych grup klientów oraz poszerzenie asortymentu, dywersyfikacja wyrobów i ograniczenie wewnątrz sektorowej konkurencji (rys. 4).



Rys. 4. Propozycje nowych inicjatyw podejmowanych przez GPR (średnia ranga wskazań w skali od 0 do 5)

Źródło: opracowanie własne.

Ankietowani jednak nie wskazali na możliwości pozyskanie kapitału z zewnątrz. Wspólne inwestycje przyczynić by się mogły do poprawy jakości produktów, dla których grupa powstała, oraz zwiększenia ich sprzedaży po wyższych cenach. Ponadto wspólne inwestycje to także szansa na wzmocnienie więzi między członkami poprzez budowę zaufania. Członkowie nie planowali także w najbliższym czasie wspólnego wykorzystywania posiadanego przez nie sprzętu. Możliwość świadczenia sobie wzajemnie usług z zakresu obsługi rolnictwa skutkowałaby zapewne efektywniejszym wykorzystaniem posiadanych zasobów (parku maszynowego). Ograniczenie zakupu maszyn lub urządzeń wynikające ze współpracy RSP w ramach GPR przyczyniłoby się także do obniżenia kosztów jednostkowych produkcji.

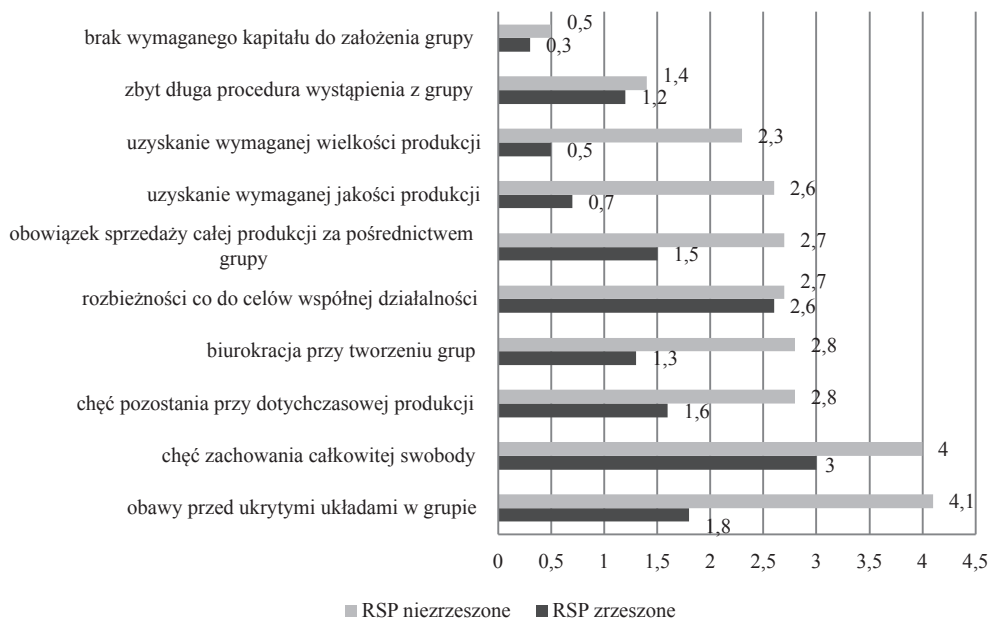
3.4. Czynniki hamujące procesy integracji poziomej

Mimo wielu korzyści wynikających z integracji RSP w GPR, nie wszyscy potencjalni członkowie zdecydowali się na współpracę. Powodem tego były liczne problemy i bariery mające podłoże mentalne, organizacyjne i ekonomiczne. Rozpoznania tych czynników dokonano na podstawie wywiadu bezpośredniego, podobnie jak miało to miejsce w przypadku czynników stymulujących ten proces.

Uzyskane wyniki (rys. 5), tak jak w przypadku czynników pobudzających proces tworzenia się GPR, uwidaczniały różnicę pomiędzy badanymi grupami. Kadra kierownicza RSP niezrzeszonych zdecydowanie wyżej niż prezesi RSP zrzeszonych

wyceniała swoje obawy przed przystąpieniem do GPR. Różnica w randze wskazań pomiędzy przedstawicielami RSP zrzeszonych i niezrzeszonych niekiedy była bardzo duża i wynosiła 2,3, podczas gdy przy niektórych odpowiedziach znikoma, jak np. w przypadku ustalenia wspólnej strategii działalności GPR (0,1).

Największą barierą w opinii prezesów RSP niezrzeszonych było ograniczone zaufanie w stosunku do innych uczestników grupy (średnia ranga wskazań 4,1) oraz ich indywidualizm (4,0). Biurokracja związana z zakładaniem grupy oraz chęć pozostania przy dotychczasowej produkcji uzyskały średnią rangę wskazań na poziomie 2,8, o zaledwie 0,1 mniejszą – obowiązek sprzedaży całej produkcji za pośrednictwem grupy oraz różnice w ustaleniu wspólnej wizji działalności i rozwoju GPR. Problemem okazało się także uzyskanie odpowiedniej jakości (2,6) i wielkości produkcji (2,3), dla której grupa miałaby powstać, jak również zbyt długa procedura wystąpienia z grupy (1,4). Kapitał wymagany do założenia grupy w opinii prezesów RSP niezrzeszonych miał zupełnie marginalne znaczenie (0,5). Podobnie zresztą jak wśród ankietowanych reprezentujących RSP zrzeszonych w GPR (0,3).



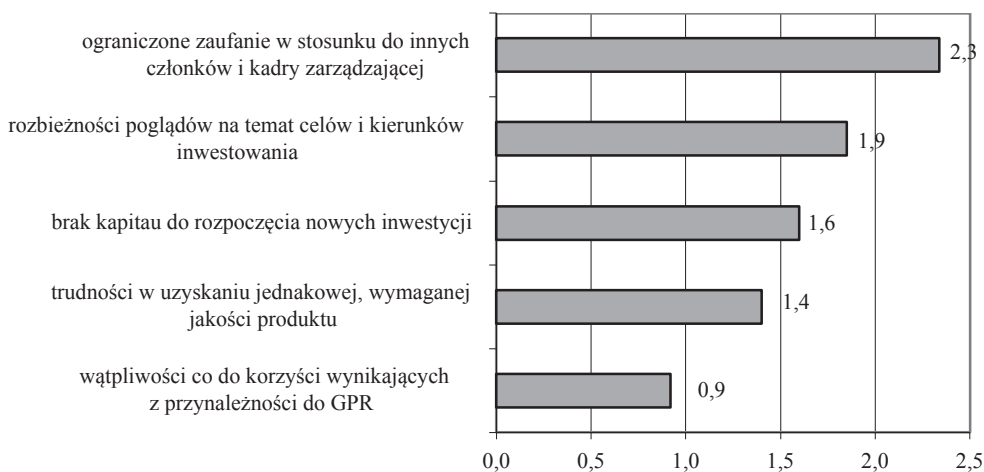
Rys. 5. Czynniki ograniczające proces tworzenia GPR (wykaz średnich rang w skali od 0 do 5)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Dla reprezentantów członków GPR największą barierą była chęć zachowania swobody działalności (3,0). O blisko połowę mniejsze znaczenie miał lęk przed utworzeniem się wewnątrz grupy mniejszych grup interesów (1,8) oraz chęć zachowania dotychczasowego, zróżnicowanego charakteru działalności (1,6) czy obowią-

zek sprzedaży całej produkcji towaru, dla którego GPR powstała (1,5). Skomplikowana, a przede wszystkim długotrwała procedura związana z wystąpieniem członka z grupy to waga na poziomie 1,2. Poniżej 1,0 spadła średnia ocen dla wskaźników dotyczących uzyskania produktów o wymaganej jakości (0,7) oraz wielkości produkcji (0,5).

Mimo wymienianych przez respondentów korzyści wynikających z uczestnictwa w grupie, nie uniknęły one trudności związanych z funkcjonowaniem we wspólnym „organizmie”. O problemach współpracy w GPR pisali np. P. Lasley, C. Baumel i inni [2001]. Za najtrudniejszą przeszkodę w funkcjonowaniu grup producentów rolnych uważali oni osiągnięcie wzajemnego zaufania, a przede wszystkim zaufania w stosunku do zarządzających tymi podmiotami. Tę tezę potwierdziły również wyniki przeprowadzonych badań (rys. 6). Największą przeszkodą w opinii kadry zarządzającej było właśnie ograniczone zaufanie w stosunku do innych członków i kadry zarządzającej (2,3). Trudną kwestią okazały się także rozbieżności poglądów dotyczące celów i kierunków inwestowania (1,9), a także brak kapitału wymaganego do rozpoczęcia nowych inwestycji (1,6). Członków między sobą różniła kwestia jakości oferowanego na sprzedaż produktu (1,4). Duże zróżnicowanie jakościowe partii towaru dostarczanego przez członków do grupy skutkowało nieporozumieniami. Rangę wskaźników na podobnym poziomie uzyskały także wątpliwości co do korzyści ekonomicznych wynikających z przynależności do grupy (0).



Rys. 6. Trudności związane z funkcjonowaniem GPR (średnia ranga wskaźników w skali od 0 do 5)

Źródło: opracowanie własne.

Wnioski płynące ze studiów literatury, uzupełnione o wyniki z badań empirycznych, pozwoliły na dokładne rozpoznanie motywów tworzenia GPR z udziałem

RSP oraz czynników zarówno sprzyjających procesom integracji poziomej rolników, jak i je hamujących.

Badania ankietowe wykazały, że czynnikiem najbardziej motywującym do podjęcia formalnej współpracy w ramach GPR są korzyści o charakterze ekonomicznym, tj. silniejsza pozycja rynkowa, wyrażająca się w preferencyjnych cenach zakupu środków do produkcji i sprzedaży produktów, dla których grupa powstała. Dało to możliwość zawierania korzystniejszych kontraktów i skuteczniejszych negocjacji (efekt skali).

Odpowiedzi udzielane przez respondentów wskazują, że do czynników hamujących procesy integracji należy indywidualizm działalności, który uzyskał największą liczbę wskazań, drugą pozycję zaś zajęły obawy związane z powstawaniem wewnątrz grupy pewnych układów. Pokonywanie barier mentalnych wymaga przede wszystkim pracy i czasu.

Odpowiedzi udzielane przez respondentów wskazują, że zdecydowanie większe znaczenie mają cechy psychologiczne i socjologiczne (indywidualizm działalności uzyskał największą liczbę wskazań, drugą pozycję zaś zajęły obawy związane z powstawaniem wewnątrz GPR grup układów).

4. Zakończenie

Wnioski płynące ze studiów literatury uzupełnione o wyniki z badań empirycznych pozwoliły na dokładne rozpoznanie motywów tworzenia GPR z udziałem RSP oraz czynników sprzyjającym procesom integracji poziomej rolników, jak i je hamujących.

Badania ankietowe wykazały, że czynnikiem najbardziej motywującym do podjęcia formalnej współpracy w ramach GPR są korzyści o charakterze ekonomicznym. Silniejsza pozycja rynkowa, wyrażająca się w preferencyjnych cenach zakupu środków do produkcji i sprzedaży produktów, dla których grupa powstała, daje możliwość zawierania korzystniejszych kontraktów i skuteczniejszych negocjacji (efekt skali).

Odpowiedzi udzielane przez respondentów wskazują, że do czynników hamujących procesy integracji należy indywidualizm działalności, który uzyskał największą liczbę wskazań, drugą pozycję zaś zajęły obawy związane z powstawaniem wewnątrz grupy pewnych układów. Pokonywanie barier mentalnych wymaga przede wszystkim pracy i czasu [Parzonko 2004].

Literatura

- Brodzińska K., 2009, *Dynamika powstawania i zakres działalności grup producentów rolnych w Polsce*, [w:] *Rozwój przedsiębiorczości i zespołowej działalności gospodarczej rolnictwie w świetle integracji z UE*, Wyd. Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy, Bydgoszcz.
- Dane KRS, stan na 31.12.2014.
- Krotowska M., Mierzwa D., 2015, *Efekty wdrażania ustawy o grupach producentów rolnych z udziałem rsp na przykładzie wybranego województwa*, Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnych i Agrobiznesu, *Wiś Jutra*, Warszawa, t. XVII, z. 2, s.133-139.
- Lasley P., Baumel C. i in., 2001, *Strangthening Etihes within Agricultural Cooperatives*, The U.S. Department of Agricultural, BBS Research Raport, no. 151.
- Osmęcki A., 2004, *Rozwój zespołów producentów rolnych w regionach o rozdrobnionym rolnictwie*, Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnych i Agrobiznesu, *Wiś Jutra*, Warszawa t. IV, z. 1.
- Parzonko A.J., 2004, *Szanse i bariery powstawania i rozwoju rolniczych grup producenckich*, „Ekonomia i organizacja gospodarki żywnościowej”, Zeszyty Naukowe SGGW, Warszawa.
- Ustawa z dnia 15 września 2000 r. o grupach producentów rolnych i ich związkach oraz o zmianie innych ustaw, Dz. U. 2000, nr 88, poz. 983 ze zm.